

AV TUVA BJØRKVOLD, FORFATTER, RESSURSLÆRER
FOR NYSGJERRIGPER OG HØGSKOLELEKTOR I
NORSK VED HØGSKOLEN I OSLO OG AKERSHUS

Hvorfor Lesekrok i Nysgjerrigper?

Lesing er en av fem grunnleggende ferdigheter som er innført med Kunnskapsløftet. Lesing er ikke lenger noe som bare er norsklæreren ansvar. Nå er alle lærere leselærere. Men hva betyr det egentlig i praksis? Hvordan kan man jobbe med lesing i alle fag?

Det viktigste elevene kan lære, er at de ikke alltid skal lese på samme måte. Å lete etter fakta i en tekst krever en annen form for lesing enn det å lese for underholdningens skyld. Derfor må elevene få et verktøy for å lese hensiktsmessig, og å få med seg det de leser.

Nysgjerrigper vil med Lesekroken gi tips til hvordan tekstene i Nysgjerrigperbladet kan brukes til å øke elevenes lesekompetanse. Til hvert blad får du en ny utgave av Lesekroken med utgangspunkt i en av artiklene fra bladet.

Lesekroken består av tre typer oppgaver. Den ene går på en lesestrategi, den andre går på å lese mellom linjene (detektivlesing). I tillegg vil det være en oppgave som tar i bruk andre innfallsvinkler. Hver gang vil det være en kort teoretisk tilnærming til hvorfor oppgavene er laget som de er.

UNDERVISNINGSSOPPLEGG TIL ARTIKKELEN «HÅP I HAVET» I NYSGJERRIGPER NR. 4–12

Språklige bilder

For å forstå en tekst er det avgjørende å kjenne betydningen av de fleste ordene. Innen sakprosa er det tett med spesialiserte begreper, både fagspesifikke som *bioprospektering* og *virkestoff* og mer faggenerelle som *laboratorium* og *forsker*. De fagspesifikke begrepene blir ofte forklart i teksten, de generelle forventes i stor grad å være kjent. I tillegg finnes en gruppe begreper som kan skape vansker for leseren. Det er språklige bilder som brukes for å levendegjøre stoffet. Denne språklige stilen blir mer kåserende og inspirerende for en erfaren leser. Om bildene ikke blir forstått, derimot, blir teksten mer ugjennomtrengelig enn om artikkelen hadde vært skrevet rett på sak. En del sakprosattekster for barn kjennetegnes ved at de har skjønnlitterære virkemidler som språklige bilder, besjeling, bokstavrim og fortelling. Læreren bør være bevisst på disse, for virkemidlene kan gjøre at elevene ikke skjønner et poeng de ville fått med seg med tørrere språkføring. Bildene som brukes, krever at man kjenner den kulturelle bakgrunnen, derfor er det viktig å problematisere dette i den flerkulturelle skolen elevene nå går i.

Teksten «Håp i havet» er full av språklig lek og språklige bilder. For at elevene skal bli bevisste på denne skrivemåten, skal de identifisere bildene og prøve å forklare bakgrunnen for bildet som er brukt. Gå gjennom eksemplet med «gull» i havet i fellesskap, og la elevene jobbe videre med de andre begrepene.

Hva ligger i å finne «gull» i havet? Finner forskerne dette edle metallet, eller betyr det noe annet? Bruk litt tid på å la elevene resonnerer seg fram til hva frasen egentlig betyr. Dette er mer effektiv læring enn om læreren gir dem et fasisvar. Videre skal elevene omforme setningen med bildet til en saklig setning som får fram poenget direkte. I dette eksemplet kan setningen «Morten Eide er forsker i et firma som har funnet «gull» i havet» gjøres om til «Morten Eide er forsker i et firma som har funnet *verdifulle stoffer i havet*».

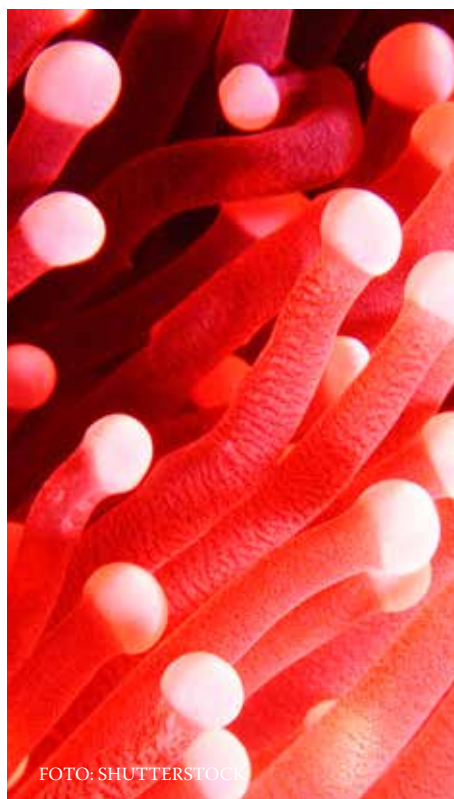

FOTO: SHUTTERSTOCK

Ordforklaringer:

«*gull*» i *havet* – gull er ansett som det edleste og mest verdifulle stoffet som fins

forskningstokt – tokt er en krigersk havreise der man er ute etter et bytte eller en skatt

orkesterplass – orkesterplass er setene nærmest orkesteret og scenen, her ser man best

«*polarfaktoren*» – spiller på x-faktoren, noe litt uforklarlig og sammensatt, men bra

forsvarsverk – fysisk forsvar av for eksempel en borg, murer, vollgraver, feller osv.

Om Nysgjerrigper

Nysgjerrigper er Forskningsrådets tiltak for elever og lærere i barneskolen. Hovedmålet er å oppmuntre barn og unge til å ta vare på og dyrke sin nysgjerrighet, forskertrang og fantasi. Nysgjerrigper vil øke interessen for forskning og vitenskap – og håper flere unge mennesker velger forskning som karrierevei.

I tillegg til et eget vitenskapsmagasin inkluderer tiltaket nettsted og ulike lærertilbud – blant annet veiledning til hvordan barn kan arbeide med et forskningsprosjekt.

Les mer om tiltakets tilbud og aktiviteter på nysgjerrigper.no

Språklige bilder

1. Språklige bilder

Jobb sammen i par.

a) Let etter disse språklige bildene i teksten:

«gull» i havet
 forskningstokt
 orkesterplass
 «polarfaktoren»
 forsvarsverk

b) Diskuter hva bildene egentlig betyr.

c) Skriv om setningen med de språklige bildene så setningen går rett på sak.

For eksempel:

«Spøkelseshistorien din er den beste jeg har hørt!»

Det finnes mange slags språklige bilder. En måte å lage språklige bilder på er å beskrive en ting ved å sammenlikne med noe annet.

For eksempel kan man si:

«Spøkelseshistorien din fortjener gullmedalje!»

Det betyr at den er helt topp, man kan ikke tenke seg noe bedre.

2. Detektivlesing

a) Hva skiller polare havområder fra andre hav?

b) Hva har de polare sjøanemonene, hoppekrepsen og mosdyret til felles?

c) Hvorfor er forskerne særlig interessert i å forske på livet i polhavet?

3. Intervju

Jobb sammen i par. Den ene skal jobbe med bioprospektering, den andre er journalist i radio. Dramatiser et intervju der forskeren skal forklare hva de prøver å finne, og hvordan de forsker. Gå sammen med et annet par og vis intervjuet for hverandre.

